

REMISSYTTRANDE

Utbildningsdepartementet

2025-06-05

Dnr: 0190/25

Er referens: U2025/01015

Remissyttrande över Skärpta villkor för friskolesektorn (SOU 2025:37)

Brottsförebyggande rådet (Brå) har fått rubricerade betänkande på remiss och lämnar här följande yttrande.

Brå bedömer att flera av förslagen i betänkandet kan bidra till att upptäcka felaktigheter och till att förebygga och upptäcka välfärdsbrottslighet inom skolsektorn.

Ökad insyn positivt för möjligheten att upptäcka brott

Brå tillstyrker förslaget om krav på särredovisning för enskilda huvudmän som har fler än ett godkännande, annan verksamhet eller båda. Brå instämmer i att förslaget kan innebära en ökad transparens som kan bidra till förbättrade möjligheter att granska hur offentliga medel används i företagen. Brå instämmer också i utredningens bedömning att kravet på särredovisning kan bidra till att oseriösa aktörer som inte vill redovisa hur de använder medlen kan komma att få ett minskat intresse av att driva förskolor och skolor.

Brå tillstyrker förslaget att särredovisningen ska granskas av revisor, samt förslaget om ett generellt revisorskrav. Brå har i tidigare rapporter och remissvar belyst att avsaknaden av krav på auktoriserad revisor kan vara en riskfaktor för ekonomisk brottslighet (Brå 2022:1, Brå 2021:6). Revisionsplikt kan ha flera preventiva fördelar och kan antas leda till minskad förekomst av felaktigheter och försök att begå brott. Exempelvis har en auktoriserad revisor under vissa omständigheter skyldighet att lämna en kopia av revisionsberättelsen till Skatteverket och för att anmäla brott, vilket kan bidra till att brottslighet upptäcks. Brå har även i tidigare remissvar framfört att det finns goda skäl att ställa krav på auktoriserad revisor för företag som får kommunala eller statliga bidrag.

Möjlighet att återkräva kommunala bidrag

Brå tillstyrker utredningens förslag om att det i skollagen ska införas skyldighet för enskilda huvudmän inom skolväsendet att i vissa fall återbetala kommunala bidrag, samt rätt för kommuner att återkräva dessa bidrag.

När det gäller återkrav av bidrag då skolpengen använts i brott vill Brå, utöver de brottstyper som nämns, även uppmärksamma risken för att pengar från kommunala bidrag i vissa fall kan användas till att finansiera terroristverksamhet eller annan grov organiserad brottslighet. Brå har i tidigare studier gett exempel på att personer som bedrivit förskola eller omsorgsverksamhet har misstänkts kräva ersättning för icke närvarande barn, och där intäkterna använts för terroristfinansiering (Brå 2021:6).

Brå vill därtill framhålla att det i många fall kan vara mycket svårt att bevisa att ett bidrag använts i brott. Samtidigt kan tilläggas att även om den föreslagna lagstiftningen i praktiken inte kommer att användas i så stor utsträckning kan den ändå ha ett värde

eftersom det skulle gå emot ett allmänt rättsmedvetande om det inte var möjligt att kräva tillbaka bidrag som använts i brott.

Föreläggande om brister i verksamhet får förenas med värdeöverföringsförbud

Brå tillstyrker förslaget om att tillsynsmyndigheter får förena ett föreläggande med värdeöverföringsförbud under två år. Förslaget kan ses som en tydlig markering mot oseriösa aktörer och ett led i att motverka välfärdsbrottslighet. Om en huvudman i något avseende bedrivit bristfällig undervisning ska det inte samtidigt gå att göra en värdeöverföring från berörd verksamhet, utan de ekonomiska resurserna ska användas för att förbättra utbildningens kvalitet. Brå instämmer också i utredningens bedömning om att tidsperioden gör det möjligt att undvika att huvudmännen vidtar kortsiktiga åtgärder och att förbudet blir kännbart då möjligheten att göra värdeöverföring fördröjs.

Sanktioner och viten

Brå tillstyrker utredningens förslag om att införa sanktionsavgifter inom vissa områden. Sanktionsavgifter som är ekonomiskt kännbara kan vara ett viktigt verktyg för att minska antalet överträdelser, öka regelefterlevnaden och effektivisera tillsynen. Brå välkomnar också utredningens förslag att beakta om en huvudman tidigare ålagts att erlagga sanktionsavgift när sanktionsavgiftens storlek ska bestämmas. Detta kan bidra till att motverka oegentligheter och överutnyttjande. Brå välkomnar även förslaget om att göra det möjligt att, när en enskild huvudman ingår i en koncern, beakta koncernens ekonomi då sanktionsavgiften ska fastställas.

Brå tillstyrker också förslaget att tillsynsmyndigheterna fortsättningsvis får beakta huvudmannens hela organisatoriska samhörighet vid fastställande av ett vitesbelopps storlek. Att vitesbeloppen i de fall där huvudmannen ingår i en koncern kan bli högre och mer effektiva kan också ha en preventiv funktion.

Riskbedömningen behöver bli mer proaktiv

Brå vill slutligen understryka vikten av ett fortsatt systematiskt arbete för att motverka systemhotande brottslighet där kriminella eller på annat sätt olämpliga aktörer kan använda skolverksamheter som brottsverktyg. Brå har tidigare pekat på att kommunernas arbete för att upptäcka felaktigheter kan bli mer proaktivt och effektivt (Brå 2022:1). Det handlar bland annat om att kommuner behöver utveckla kontrollverksamheter och identifiera indikatorer på ekonomiska oegentligheter och signalera detta till brottsutredande myndigheter såsom Ekobrottsmyndigheten och Skatteverket. Det behövs även kontaktvägar till underrättelseenheterna vid brottsutredande myndigheter. Därtill behöver samverkan mellan myndigheter och kommuner utvecklas. Kommunerna kan i sin uppföljning och prövning se lokala systemproblem eller oegentligheter hos anordnare på ett annat sätt än vad Skolinspektionen har möjlighet till (Skolinspektionen 2024:11). Att säkerställa ett fungerande informationsutbyte är således av stor betydelse för möjligheten att upptäcka brott och felaktigheter.

Detta yttrande avges av t.f. generaldirektör Jonas Trolle efter föredragning av Eleonora Stolt. I beredningen har Henrik Angerbrandt deltagit.

